

TAG CYNLLUNIAU MARCIO

**CYMRAEG – IAITH GYNTAF
UG/UWCH**

IONAWR 2012

RHAGARWEINIAD

Y cynlluniau marcio a ganlyn yw'r rhai a ddefnyddiwyd gan CBAC ar gyfer arholiad Ionawr 2012 TAG CYMRAEG – IAITH GYNTAF. Penderfynwyd arnynt yn derfynol yn dilyn trafodaeth fanwl mewn cynadleddau arholwyr gan yr holl arholwyr oedd yn ymwneud â'r asesiad. Cynhaliwyd y cynadleddau yn fuan ar ôl sefyll y papurau fel y gellid cyfeirio at yr amrediad llawn o ymatebion ymgeiswyr, gyda sgriptiau wedi'u llungopïo yn sail i'r drafodaeth. Amcan y cynadleddau oedd sicrhau bod y cynlluniau marcio wedi'u dehongli a'u cymhwysu yn yr un modd gan yr holl arholwyr.

Gobeithir y bydd y wybodaeth hon o gymorth i ganolfannau ond cydnabyddir ar yr un pryd y gallai fod gan athrawon safbwyntiau gwahanol ynglŷn â manylion neu ddehongli gan nad ydynt wedi bod yn rhan o'r gynhadledd farcio.

Mae'n flin gan CBAC ond nid oes modd iddo ymgymryd ag unrhyw drafodaeth na gohebiaeth am y cynlluniau marcio hyn.

Adran A

Defnyddio Iaith a Barddoniaeth

Cyfanswm o 40 marc

- (a) Rhoddir 2 farc am bob brawddeg sydd yn dangos ystyr a defnydd yn eglur a chywirdeb ieithyddol. Rhaid dangos ystyr yn eglur cyn ennill marciau.

1 neu 2 wall – colli ½ marc

Mwy na 2 wall – colli 1 marc

Ystyrir gwallau atalnodi, e.e. acen grom neu atalnod llawn, yn wallau. Hefyd pan gyflwynir dwy frawddeg yn lle un, ystyrir hyn yn un gwall.

awn i: rhaid dangos yr amser amherffaith neu'r amodol a rhaid cyfleu'r person cyntaf unigol. Rhaid cael 'tag amser' a 'tag arferiadol' i ddangos yr amser amherffaith. Ni ellir rhoddi marciau os gellir defnyddio 'af' neu 'euthum' yn lle 'awn' yn y frawddeg.

Awn i ar fy nhaith i'r ysgol bob dydd ar gefn ceffyl ers talwm.

Awn i i'r sinema i weld y ffilm ddiweddaraf pe bai arian gennyf.

Gellir dyfarnu 2 farc am yr atebion hyn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd a chywirdeb ieithyddol.

Awn i ar fy nhaith i'r ysgol pob dydd ar gefn ceffyl ers talwm.

Dyfernir 1 ½ marc gan ei bod yn dangos ystyr a defnydd ond cosbir y gwall treiglo.

Awn i ar fy nhaith i'r ysgol bob dydd.

Dim marciau gan na ddangosir yr ystyr yn gywir. Dangosir defnydd arferiadol y ferf ond ni ddangosir amser y ferf. Gellir defnyddio 'af'.

gwisgaswn i: mae angen cyfleu'r amser gorberffaith yma. Mae'r amser hwn ymhellach yn ôl yn y gorffennol na'r amser gorffennol, y perffaith a'r amherffaith.

Gwisgais yn gynt nag y *gwisgaswn* erioed o'r blaen er mwyn dal y bws.

Gellir dyfarnu 2 farc am yr ateb hwn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd a chywirdeb ieithyddol. Mae'r gorberffaith yma yn cyfeirio at amser cyn y gorffennol, dau gam yn ôl.

Gwisgais yn gynt nac y *gwisgaswn* erioed o'r blaen er mwyn dal y bws.

Dyfernir 1½ marc am yr ateb hwn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd ond cosbir y gwall.

Gwisgaswn yn gyflym i ddal y bws.

Dim marciau gan na ddangosir yr ystyr yn gywir. Gellir defnyddio 'gwisgaf' neu 'gwisgais' yn y frawddeg hon.

ystyrir: rhaid cyfleu'r ffurf amhersonol yn yr amser presennol/ dyfodol yn gywir a defnyddio 'gan' yn y frawddeg.

Ystyrir bod hon yn ffilm dda gan fyfyrwyr sy'n ei hastudio ar hyn o bryd.

Gellir dyfarnu 2 farc am yr ateb hwn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd a chywirdeb ieithyddol.

Ystyrir fod hon yn ffilm dda gan fyfyrwyr sy'n ei hastudio ar hyn o bryd.

Dyfernir 1½ marc am yr ateb hwn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd ond cosbir y gwall treiglo.

Ystyrir bod hon yn ffilm dda.

Dim marciau gan na ddangosir yr ystyr yn gywir. Gellir defnyddio '*ystyrid*' neu '*ystyriwyd*' yn y frawddeg hon .

amdanynt: angen defnyddio'r arddodiad yn gywir, trydydd person lluosog yr arddodiad 'am'.

Byddai'n annaturiol iddo beidio â gwybod *amdanynt* hwy gan eu bod yn byw gyferbyn ag ef.

Mae'r ferch yn cyfleu ei theimladau *amdanynt* hwy yn eglur iawn.

Gellir dyfarnu 2 farc am yr atebion hyn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd a chywirdeb ieithyddol.

y gwnâi: gellir defnyddio '*y gwnâi*' ar ddechrau cymal enwol; cymal sydd yn gwneud yr un gwaith ag enw, ac sy'n wrthrych y ferf yn y prif gymal.

Dywedodd y trydanwr *y gwnâi'r* gwaith yn rhad ac am ddim.

Gellir dyfarnu 2 farc am yr ateb hwn am ddefnyddio'r ffurf yn gywir gan ddangos ystyr a defnydd a chywirdeb ieithyddol. **(5 x 2 = 10)**

(b) Rhoddir 1 marc am bob gwall a gywirwyd ac 1 marc am bob esboniad cywir. Rhaid i'r cywiriad fod yn gywir cyn ennill marc. Disgwylir bod y disgyblion yn defnyddio termau cywir e.e. rhagenw, arddodiad, rhagenw perthynol, cysylltair, cymal, berf, negydd, goddrych.

(i) **rhedai > rhed / mae'r plant yn rhedeg:** angen defnyddio ffurf y ferf yn gywir, trydydd person unigol amser presennol y berfenw 'rhedeg' sef 'rhed' i gyfleu'r presennol yn hytrach na'r amser amherffaith.

cyfrannu i > cyfrannu at: defnydd anghywir o arddodiad, angen defnyddio'r arddodiad 'at' ar ôl y berfenw 'cyfrannu'.

(ii) **Enillodd Gymro > Enillodd Cymro:** Goddrych y ferf yw 'Cymro' ac nid yw'n treiglo'n feddal. Gwrthrych y ferf sy'n treiglo'n feddal.

a chaiff > a chafodd: angen defnyddio ffurf y ferf yn gywir yma sef trydydd person unigol amser gorffennol yn hytrach na'r amser presennol gan fod y weithred wedi digwydd 'eleni'.

(iii) **rhwng ef > rhyngddo:** angen rhedeg yr arddodiad 'rhwng' yn gywir sef trydydd person unigol, gwrywaidd. 'Rhwngddo' – ½ marc

yn cyffwrdd ni > yn ein cyffwrdd ni: angen defnyddio'r rhagenw blaen person cyntaf lluosog 'ein' o flaen 'cyffwrdd'. Mae rhagenw ôl yn dibynnu ar y rhagenw blaen. Mae 'yn cyffwrdd â ni' yn dderbyniol.

(iv) **Hon > Hwn:** angen defnyddio'r rhagenw dangosol gwrywaidd 'hwn' gan mai enw gwrywaidd yw 'cylchgrawn'.

a welais > y gwelais: angen defnyddio'r rhagenw perthynol 'y' yn y cymal perthynol oherwydd dilynir y rhagenw perthynol gan rhagenw blaen 'ei' sy'n cyfeirio at y 'cylchgrawn'.

- (v) **fod ef ddim > nad yw'n / na fydd:** angen defnyddio'r negydd 'nad' wrth negyddu cymal enwol. Ni ddylid negyddu cymal drwy ddefnyddio 'dim'. Rhaid defnyddio 'nad yw' gan ei fod yn cyfeirio at y dyfodol 'yfory'. 'Nad yw e ddim – ½ marc.

os y bydd > os bydd: angen dilyn y cysylltair 'os' gan ferf heb dreigladau a hynny'n uniongyrchol, heb 'y' yn eu gwahanu. Derbynnir y rheswm os cyfeirir at dermau megis 'berf' / 'y fannod' wrth egluro.

(10 x 2 =20)

- (c) Bydd **10** gwall yn y paragraff a rhoddir 1 marc am gywiro pob gwall. Os bydd gwall sillafu neu atalnodi yn y geiriau a ddefnyddir wrth gywiro yna collir ½ marc am bob gwall, e.e.

eu traed:	ei thraed 1 marc	mewn cysgod:	ynghysgod 1 marc
	ei traed ½ marc		ynghysgod ½ marc

Bydd angen i'r ymgeiswyr **ailysgrifennu'r** paragraff a **thanlinellu'r** cywiriadau.

Dyma enghraifft sut y gellir cywiro'r paragraff.

(10 x 1=10)

Dyma'r lle **y** gwelwch gofeb Mari Jones ac eglwys y pentref lle cladd**wyd/**cladd**odd** rhieni. Bydd**wch** yn teithio drwy wlad fendigedig **ynghysgod/ o dan qysgod** Cader Idris gan ddilyn ôl **ei** thraed. Mae'r daith yn croesi camfeydd cul, mynydd-dir ca**regog** a nentydd byrlymus cyn cyrraedd ehangder Penllyn. Gallwch gerdded wrth eich pwys**sau/ yn eich amser eich hun** ond os oes gennych amser gallwch **orffwys/ gorffwys eich traed/ ymlacio/ cael hoe/** yn nhref Dolgellau. Os ewch ar y daith ceuch fod yn **rhan** o bererindod ***fodern...**

*Oherwydd anghysondeb mewn geiriaduron, rhaid derbyn bod 'pererindod' yn medru bod yn enw gwrywaidd ac yn enw benywaidd ac felly ni chosbir ymgeiswyr am beidio â threiglo'r ansoddair sy'n dilyn yr enw.

Adran B

Meini Prawf Cwestiwn penodol

Wrth ateb y naill gwestiwn a'r llall disgwylir bod yr ymgeiswyr yn:

- cyfeirio'n benodol at gerddi (*o leiaf dair cerdd*) a defnyddio dyfyniadau perthnasol
- saernïo traethawd ac yn dewis a dethol y perthnasol
- ymdrin â chreffft/arddull y beirdd, ei saernïo o fewn y drafodaeth gan gyfeirio at y gynghanedd lle bo angen.

Dyfarnu marciau:

- rhaid ystyried ansawdd y drafodaeth wrth ddyfarnu marciau
- os na roddir sylw i arddull o gwbl dylid gostwng y marciau un radd
- pe bai ymgeisydd yn trafod un gerdd yn unig – marcio AA2 allan o 10
- pe bai ymgeisydd yn trafod dwy gerdd yn unig – marcio AA2 allan o 20
- rhaid i farc iaith AA3 fod o fewn gradd i farc y cynnwys
- dylid ystyried 3 phwynt cyntaf meini prawf AA3 yn ogystal â'r ddau sy'n ymwneud â chywirdeb iaith

Cwestiwn (a)

Trafodwch yr **elfennau** sy'n debyg ac yn wahanol o ran **cynnwys ac arddull** yn y cerddi a astudiwyd gennych o waith Twm Morys a Gerallt Lloyd Owen.

Gallant gyfeirio at 'Y Gŵr sydd ar y Gorwel', 'Ysgerbwdd Milwr', 'R.S.' a 'Darllen y Map yn lawn'. Bydd yr elfen **gymharol** yn rhan hanfodol o ofynion y cwestiwn.

Delwedd farddonol y ddau fardd yn gwbl wahanol, eto, y ddau yn canu yn y mesurau caeth.

Defnyddio pobl: Mae Gerallt Lloyd Owen yn defnyddio testun ei gerdd 'Y Gŵr sydd ar y Gorwel' i gyfleu ein diffyg asgwrn cefn fel cenedl. Cawn ein hannog i edrych ar **Saunders Lewis** a dilyn ei esiampl. Ni chaiff gwrthrych y gerdd ei enwi o gwbl, eto, mae condemnad y bardd o'i genedl yn y gerdd yn dangos ei weledigaeth yn glir. Rhybudd uniongyrchol sydd yma y byddwn ni, genedl y Cymry, yn gweld ein cywilydd ryw ddydd nad oeddem ni wedi gwrando mwy ar lais **Saunders Lewis**.

Yn wahanol i Gerallt Lloyd Owen **cyflawni rôl draddodiadol y bardd** yng Nghymru a wna Twm Morys yn ei gerdd farwnad i 'R.S' drwy dathlu ei fywyd. Pobl fel hyn sy'n rhoi ystyr i ddiwylliant a chymdeithas a hanes Cymru a theimlo colled **R.S. Thomas** a wna Twm Morys.

Fel Twm Morys **edmygu** Saunders Lewis wna Gerallt Lloyd Owen ac er ei fod yn ymddangosiadol wan yr oedd ei galon a'i sêl dros **Gymru a'r Gymraeg** gyn gadarned ag unrhyw un, roedd yn '*anfeidrol ei ffydd*'. Roedd R.S. hefyd yn **Gymro i'r carn** ac yn caru pob agwedd ar y Gymraeg, '*ei hofarôls, a'i hafiaith, yr ifanc, a'r rafin*'. Argraff arwynebol, anghywir a gafodd pobl ddieithr o R.S. gan fethu ag edmygu ei rinweddau. Yn yr un modd '*Ffŵl*' ydoedd Saunders Lewis yng ngolwg rhai Cymry.

Yn y gerdd 'Ysgerbwdd Milwr' wedyn **edmygu dewrder y milwr** a wna Gerallt Lloyd Owen gan chwilio am ysbrydoliaeth yn y milwr i ni heddiw **frwydro i sicrhau rhyddid i'n cenedl**.

Mae yma ymwybyddiaeth gref na fyddai cenedl y Cymry wedi goroesi ac na fyddant yn goroesi heb frwydr.

Tra bod cerddi Gerallt Lloyd Owen yn **wleidyddol** eu naws ac yntau fel bardd yn argyhoeddedig bod rhaid brwydro i oroesi sef brwydro yng nghyd-destun cenedlaetholdeb, mae Twm Morys yn argyhoeddedig mai trwy gofio hanes a dod i adnabod ein gwreiddiau a'n hetifeddiaeth y gallwn ddeall y presennol a gobeithio am ddyfodol disglair llawn gobaith.

Hanes gwlad sy'n bwysig felly i Twm Morys a llwydda i ddangos **dyfnder ein hanes** yn ei gerdd *'Darllen y Map yn lawn'*. Yn aml mae hanes lleol a hanes teulu yr un mor werthfawr â hanes cenedlaethol. Cyfarch y darllenydd a wna er mwyn ein harwain i'n hadnabod ni ein hunain ac adnabod ein cynhyrfaeth.

Cyfleu gobaith: Gwelwn **obaith** yng ngerdd *'R.S.'* ac y bydd y gwerthoedd hynny y bu R.S. Thomas yn brwydro drostynt yn parhau a'r cof amdano'n fyw. Nid rhywbeth dros dro yw cyfraniad athrylith fel R.S. Mae arwyddocâd neges Twm Morys yn *'Darllen y Map yn lawn'* hefyd yn llawn gobaith ac yn gwrth-ddweud y syniad mai pobol wasgaredig yw'r Cymry, ac mai dim ond i rannau anghysbell o'n gwlad mae'r iaith yn perthyn. Dengys gryfder ein gwlad, bod gymaint i'w wybod a'i ddysgu. Dathlu map o Gymru a wna ac mae yma **obaith i'r dyfodol** gyda'r haul yn ddelwedd llawn gobaith yn disgleirio drwy'r map.

Er gwaetha beirniadaeth Gerallt Lloyd Owen, mae yntau hefyd fel Twm Morys yn cynnig **gobaith ac arweiniad**. Gwêl lygedyn o obaith ac mae'n **darogan y daw'r genedl at ei choed**. Drwy'r *ysgerbwdd* gwêl y bardd obaith i ni gael adfywiad fel cenedl.

Cof cenedl: Yn wir, mae **'cof cenedl'** yn arwyddocaol i'r ddau fardd. Heb wybod dim o'n hanes ni allwn symud ymlaen yn hyderus fel cenedl yn ôl Twm Morys. Mae cyfeiriad at hanes hefyd yn holl bwysig i GLLO er mwyn **atgoffa'r Cymry am eu gorffennol a'u hannog i gofio'u cyfrifoldeb at y dyfodol**. Yn y gerdd *'Ysgerbwdd Milwr'* mae'r *ysgerbwdd* yn *'griddfan hanes'* gan ei fod yn rhan o'n gorffennol ni. Gwêl y ddau fardd hefyd **gysylltiad rhwng iaith a thir**.

Cyfarch y Cymry: Mae'r ddau fardd yn **cyfarch y Cymry** yn eu cerddi, e.e. GLIO yn *'Y Gŵr sydd ar y Gorwel'* yn **herio'r Cymry ac yn rhybuddio'r genedl** yn uniongyrchol a TM yn *'Darllen y Map yn lawn'* yn ein harwain fel cenedl i **adnabod ein gwreiddiau** a'n hetifeddiaeth.

Dylent gyfeirio at ddefnydd y beirdd o **fesurau ac arddull** wrth gymharu'r beirdd.

Byddant yn cyfeirio at 'Y Gŵr sydd ar y Gorwel' gan Gerallt Lloyd Owen:

- cydwybod y bardd yn ei bigo ynglŷn â'r modd cywilyddus y gwnaethom drin Saunders Lewis a'i garcharu *'am wir act o Gymreictod'*
- portread o Saunders Lewis: disgrifiad ffisegol, bychan ac eiddil o ran ymddangosiad ond nid o ran ei bersonoliaeth, meddwl chwim, gŵr dysgedig, person breuddwydiol â llais distaw
- y bardd yn dyrchafu'r ysgolhaig a'r cenedlaetholwr i'r carn
- cyffelybu Saunders Lewis ag Iesu Grist – cyfosod aberth Saunders Lewis dros Gymru â'r aberth fwyaf un sef marw ar y groes
- er bod hynny'n eithafol, mae'n ein hatgoffa sut, yn ôl y Beibl, na dderbynnir proffwyd yn ei wlad ei hun a sut y gwrthodwyd Saunders Lewis, ei greddau a'i weithredoedd, gennym ni fel cenedl
- y modd y cafodd ei drin gan ei genedl, ceir beirniadaeth ar y Cymry a'u cyhuddo o fod yn anniolchgar, dyma ddangos safbwynt y bardd

- cynganedd – sŵn a phoen sy'n cael ei gyfleu yn llinell gyntaf y cwpled '*naddodd ei chalon iddi a chell oedd ei diolch hi*' yn cymharu â sŵn gwacter y gell yn yr ail linell
- gweledigaeth y bardd, mae'n cynnig ateb '*Ni all sŵn ennill senedd, Ni all fyth heb newydd fedd*' – awgrym o dasgu gwaed a brwydro. Mae'n gwbl blaen ei genadwri, brwydro yn gyfiawn yng nghyd-destun cenedlaetholdeb
- yn y pennill olaf mae'r bardd yn cyfarch y Cymry ac yn eu herio, eto mae yma obaith; mae yma ddarogan y daw'r genedl at ei choed, '*daw y dydd Y gweli dy gywilydd*', gan sylweddoli'r hyn a wnaeth Saunders Lewis yn naddu'r '*galon iddi*'
- diddorol sylwi nad yw'r gwrthrych yn cael ei enwi yn y gerdd o gwbl
- defnyddio trosiadau, defnyddio rhagenw '*dy*' yn cyfleu ymdeimlad o agosatrywydd, ailadrodd negydd '*ni*', ailadrodd yn y clo yn creu undod
- defnyddio testun ei gerdd i gyfleu ein diffyg asgwrn cefn fel cenedl, cawn ein hannog i edrych ar SL a dilyn ei esiampyl.

Ysgerbwd Milwr

- defnyddia'r bardd ei ddychymyg wrth ddisgrifio ysgerbwd milwr mewn haen o graig, aiff y bardd yn ôl ganrifoedd i hanes ei genedl ac edmyga ddewrder y milwr a safodd dros ei genedl
- disgrifia ei farwolaeth ar faes y gad a deisyfa weld yr ysgerbwd hwn yn ysbrydoliaeth i ni heddiw frwydro i sicrhau rhyddid i'n cenedl
- myfyria ar y frwydr y bu'r milwr ynddi cyn troi ei sylw at y milwr ei hun gan ramantu am ei gefndir
- edmyga aberth y milwr ond nid ysgerbwd yw bellach ond symbol o'r genedl, aberth o bosibl yn enw cyfiawnder
- awgrymir bod y milwr wedi brwydro dros ei genedl, ac mae'r bardd yn rhagweld bod y genedl honno, cenedl anfodlon, yn paratoi at frwydr arall ond nad yw hi eto'n barod ar gyfer y frwydr honno
- ymateb y bardd i ryfela a'i effeithiau – ceir deuoliaeth yn yr hyn a wêl y bardd yn y graig, mae marwolaeth y milwr wedi esgor ar rywbeth newydd a thrwy'r ysgerbwd gwêl obaith i ni gael adfywiad fel cenedl; dyma weledigaeth y bardd
- fel yn holl gerddi'r bardd, mae yma ymwybyddiaeth gref na fyddai cenedl y Cymry wedi goroesi ac na fyddant yn goroesi heb frwydr
- symbol y baban mewn croth, cymysgu synhwyrau, '*griddfan hanes*' a '*llun ei waedd ar y llonyddwch*', defnydd o ferfau pwerus, gwrthgyferbynnu: byw/marw, oer/cynnes, cwestiynau rhethregol
- y bardd felly yn credu fod pwrpas i farwolaeth yng nghyd-destun gwleidyddiaeth gan mai'r gred bod rhaid brwydro i oroesi sydd wrth wraidd canu'r bardd

Darllen y Map yn Iawn

- cyfarch y darllenydd er mwyn ein harwain i'n hadnabod ni ein hunain ac adnabod ein cynhysgaeth, gwybod beth sydd wedi ein gwneud yr hyn ydym, adnabod ein gwreiddiau, ein hetifeddiaeth
- astudio map o Gymru yn brofiad diddorol, enwau yn dweud llawer, rhywbeth am siâp y tirwedd, neu ddaearyddiaeth yr ardal, neu ryw chwedl neu hanes am y lle
- dathlu'r map a wna'r gerdd hon gan awgrymu i'r darllenydd beth yw'r elfennau pwysig mewn bywyd, y manau lle cafodd y bardd brofiadau arbennig a'i wreiddiau, y seintiau a'r chwedlau yn bwysig, diwydiannau ac arwyr
- mae'r holl bobl a'r llefydd hyn yn rhan o'n map ni fel Cymry, er efallai fod llawer ohonyn nhw wedi newid a diflannu erbyn hyn
- Twm Morys yn cyfleu fod map i'w gael yn y galon ac yn y meddwl

- rhigwm: mesur syml, cyfres o gwpledi odledig ac mae'r odlau yn rhwydd a naturiol iawn; mae'r symrlwydd yn addas i naws sgysiol y gerdd
- tafodiaith ogleddol, rhythm yr iaith lafar i'w glywed yn glir
- cyfres o orchmynion penodol, rhestru, cyfeiriadaeth, ailadrodd
- arwyddocâd ei neges yn llawn gobaith, mae am i bawb adnabod pob darn o wellt ym mhob cae yn ei gynefin er mwyn adnabod eu hunain a'u gwreiddiau yn well; trwy gofio hanes gwlad fe allwn ddeall y presennol a gobeithio am ddyfodol disglair llawn gobaith
- haul ar y diwedd yn ddelwedd llawn gobaith yn disgleirio drwy'r map, y pelydrau golau yma sy'n cynrychioli Cymru; mae yma obaith i'r dyfodol

R.S.

- cerdd farwnad i'r bardd o Gymro a ysgrifennai yn yr iaith Saesneg
- cyfleu diddordeb y bardd ym myd natur ac yn arbennig mewn gwylio adar
- cyfeirir ato fel brenin ar ei ardal gan iddo fod yn rheithor eglwysi'r Rhiw ac Aberdaron am gyfnod maith; hefyd fel Cristion yn ymwybodol iawn o'r ffaith bod Crist wedi marw er ei fwyn ef a phechaduriaid eraill
- darlun gwahanol a gafodd '*yr hac boliog – o Lundain*' ohono – gwelodd ef fel dyn sych prin ei groeso
- efallai nad oedd ganddo'r un croeso i bawb ond yn hoff iawn o'i adar, ei wraig ac wrth gwrs y Gymraeg
- symud i Bentrefelin ger Cricieth ar ôl ymddeol, bu farw yn ei gartref a chynhaliwyd cyfarfod coffa iddo yn eglwys y plwyf Pentrefelin
- pwysleisir y ffaith bod Cymru gyfan wedi teimlo'i gollu
- mesur y cywydd a dau englyn, (awdl) meistr ar greu darlun cyfan mewn ychydig o linellau, a'r darlun hwnnw yn llawn manylder diriaethol
- defnyddio byd natur i gyfleu hiraeth a thristwch e.e. y gwynt yn rhuo, sŵn y derw a'r don yn Aberdaron, cyd gysylltu rhwng yr englyn a'r cywydd drwy gyfeirio at '*oer ei groeso*', ailadrodd y ferf '*cara*', defnyddio trosiad '*gwenoliaid yr ha*', defnyddio'r adar fel delwedd, e.e. yr adar yn parhau yn yr ardal fel y bydd efallai y gwerthoedd hynny y bu R.S. Thomas yn brwydro drostynt; tra bydd yr adar yno, bydd y cof amdano'n fyw

Mae modd i ymgeiswyr ennill marciau trwy gyfeirio at nodweddion perthnasol na nodwyd yn y cynllun marcio hwn. Dylid gwobrwyo pob ateb teilwng.

Cwestiwn (b)

Bro eu mebyd yw un o bynciau canolog Waldo Williams a T. H. Parry-Williams tra bo Iwan Llwyd yn cyfeirio at **lefydd mor amrywiol â Llyn Clywedog a'r Gwlff**. Ystyriwch **dair** cerdd, **un o eiddo pob bardd**, a thrafodwch **arwyddocâd y llefydd** hyn yng ngwaith y beirdd gan **gymharu cynnwys ac arddull** y cerddi.

Byddant yn cyfeirio at y cerddi '*Llyn y Gadair*', '*Preseli*' a '*Sgrifen yn y Tywod*'. Mae'n bosibl cyfeirio at 'Aneirin' ond rhaid cyfiawnhau dewis y gerdd. Mae'r elfen **gymharol** yn rhan hanfodol o ofynion y cwestiwn.

Mae Waldo Williams a T. H. Parry-Williams yn feirdd sy'n perthyn i hanner cyntaf yr ugeinfed ganrif tra bo Iwan Llwyd yn fardd cosmopolitan byd eang ac wedi barddoni ar drothwy'r mileniwm newydd. Waldo Williams a T. H. Parry-Williams yn barddoni yn ystod cyfnod cythryblus y rhyfel a'u barddoniaeth yn adwaith i raddau helaeth i argyfwng y byd modern. Iwan Llwyd yn barddoni yn ystod y rhyfel lloeren gyntaf.

Dylanwad bro eu mebyd: amlygu pa mor bwysig yw bro eu mebyd. Bydd modd cyfeirio bod cariad Waldo at **fro** yn tarddu o'r bobl, tra bod **bro** i T.H.Parry-Williams yn gyfystyr â'r tirlun a'r mynyddoedd o'i amgylch, er nad bardd yn disgrifio harddwch byd natur mohono.

Yn yr un modd mae **llefydd** yn bwysig i Iwan Llwyd ac yn ysbrydoliaeth iddo ond nid ei fro enedigol. Wrth deithio heibio **Llyn Clywedog**, gaeaf 1991, mae'r bardd yn dechrau ei fyfyrdd ac yn cyferbynnu'n drawiadol rhwng tirlun rhewllyd Cymru a gwres tanbaid y **Gwlff**. Mae'r gwahaniaeth hwn rhwng y tymhorau yn pwysleisio'r pellter maith sydd rhwng y ddwy wlad. Dyma **gyfosod** dwy olygfa a dau leoliad. O dan yr haenen yma o brydferthwch gwyn y gaeaf ger Llyn Clywedog mae gwir arswyd yn ymguddio, wrth i famau a gweddwon fyw'r hunllef o wynebu colli mab. Mae'r cyfeiriad at y '*lon fel craith ddu yn yr eira*' yn rhagfynegi'r dolur sydd i ddod oherwydd erchyllterau'r rhyfel.

Gellir dadlau fod Waldo Williams a T. H. Parry-Williams yn **defnyddio bro eu mebyd i gyfleu eu gweledigaeth am fywyd** e.e. Waldo Williams yn adnabod cymdeithas arbennig a gweld yn honno obaith dynoliaeth a darlun o'r '*pysgotwr unig*' yn wynebu argyfwng y byd modern yn awgrymu athroniaeth T. H. Parry-Williams. Ceir darlun o rywun yn methu â chyrhaedd ei nod mewn bywyd. Drwy edrych ar y Preseli gwêl Waldo **ystyr bywyd**. Edrycha drwy ei ffenestr ar yr hil ddynol yn y gorffennol ac yn y presennol o'i amgylch yn y Preseli ac o wneud hyn caiff ateb i ystyr bywyd sef brawdoliaeth. Wrth edrych ar **Ryfel y Gwlff** daw Iwan Llwyd i **sylweddoli mai yr un yw rhyfel ym mha bynnag ganrif** ac yr un yw'r Americanwyr gwyn sy'n arwain y gad yn erbyn trigolion y Gwlff ddiwedd yr ugeinfed ganrif â'r Americanwyr a fu'n ymladd yn erbyn y brodorion yn ystod y bedwaredd ganrif ar bymtheg. **Yr un yw'r anghyfiawnder.**

Gweld bygythiad i'w fro y mae Waldo Williams ac mae angen amddiffyn **bro ei febyd** rhag crafangau **rhyfel**. Fel T. H. Parry-Williams mae rhyfel wedi codi cwestiynau iddo ond yn wahanol i T.H.Parry Williams mae ganddo ateb sef brawdoliaeth. Wedi ei ddylanwadu gan **ryfeloedd rhyngwladol** ei oes y mae Iwan Llwyd hefyd, e.e. ar y '*Satellite*' ond ni chais ateb i ryfel yn ei gerdd '*Sgrifen yn y Tywod*'. Tra gwêl Waldo frawdoliaeth yn ateb ac yn obaith yn wyneb rhyfel, **sylwebu** a wna Iwan Llwyd gan **wawdio agwedd yr Americanwyr**. Rhywbeth ofer ac anghyfiawn ydyw a cheir beirniadaeth o ysfa America i sicrhau cyflenwad olew ar draul bywydau pobl Irac yn gryf. Teimlwn y coegni wrth iddo esbonio beth yw'r cyfiawnhad honedig dros y rhyfel.

I T.H.P.W. yr hyn sy'n bwysig iddo yw bod **holl brofiadau ei fachgendod yn ymwneud â'r ardal ac mewn cyfnod ansefydlog**, 'roedd ei **fro** yn angor iddo. Yr **ymdeimlad yma o berthyn** sydd wrth wraidd cariad y bardd at '*Llyn y Gadair*'; y teimlad ei fod yn rhan o'i ardal a'r ardal yn rhan ohono yntau. Pethau syml bywyd yn eu hanfod yw'r pethau gorau. Gweld ei **fro** fel rhan annatod o'i hunaniaeth a wna Waldo a **gwelwn bwysigrwydd Cymru a'r Gymraeg** iddo wrth iddo edrych allan ar y byd drwy ffenestr ei iaith a'i ddiwylliant. Ymhell o fynyddoedd y Preseli y mae Iwan Llwyd, eto, dyma ei ffenestr i weddill y byd. Wrth edrych ar y rhyfel **sylweddola drachwant y byd Gorllewinol** a bod cynnal y byd cyfalafol yn bwysicach na chyd-ddyn.

Dylent gyfeirio at ddefnydd y beirdd o **fesurau ac arddull** wrth drafod arwyddocâd y llefydd hyn yng ngwaith y beirdd.

Efallai y byddant yn cyfeirio at:

Preseli

- pwysigrwydd bro'r Preseli, yr iaith Gymraeg a Chymru
- ysgrifennu pan oedd y weinyddiaeth rhyfel yn bygwth codi maes ymarfer rhyfel o amgylch ardal Mynachlog-ddu
- adnabod ei ardal yn dda a'r hyn sydd o'i amgylch sydd wedi magu ynddo annibyniaeth barn
- cyfeirio at ei fro enedigol fel '*bro brawdoliaeth*' a chariad Waldo at fro yn tarddu o'r bobl
- gwêl ei fro fel rhan annatod o'i hunaniaeth, bygythiad i'w fro yn tansellio ei hunaniaeth
- brawdgarwch a brawdoliaeth, penillion 2 a 3: thema allweddol
- cymdeithas ddynol ar y Preseli yn wydn ac yn cydweithio, er yn brin yn faterol, syniad o berthyn yma
- gwêl yn y Preseli obaith i ddynoliaeth, dyma enghraifft berffaith o sut y dylai pobl fod yn byw ac yn gweithio gyda'i gilydd – microcosm o Gymru yw'r ardal
- darlun delfrydol o fro ei febyd a'r ple wrth gloi
- heddychiaeth yn y clo, rhyfel a'r ffatri arfau yn bygwth yr heddwch hwn
- Waldo yn gwbl argyhoeddedig nad rhyfel yw'r ateb i broblemau'r gymdeithas
- gobraith yn treiddio drwy'r gerdd, y gobraith am y dyfodol yn cael ei drosglwyddo wrth ddefnyddio delweddau byd natur a'r '*fffenestr*' a'r '*ffynnon*'
- cerdd rydd – amrywio hyd llinellau ond yn defnyddio odl
- ymhyfrydu yn swm a sain yr enwau lleol, delwedd y '*tŷ*', ailadrodd y ferf '*cadwn*' Waldo yn mynnu bod ei gyd Gymry yn sefyll fel un, '*perl yr anfeidrol awr*': mae'r lle fel trysor gorau posibl iddo

Llyn y Gadair

- pwysigrwydd ac arwyddocâd bro ei febyd i'r bardd, er nad bardd yn disgrifio harddwch byd natur mohono
- holl brofiadau personol ei fachgendod yn ymwneud â'r ardal yn bwysig iddo
- perthynas y bardd a'i fro mor ddwys fel bod ei hunaniaeth yn dibynnu arnynt, roedd ef a'i fro yn rhan annatod o'i gilydd
- y llyn yn ei ddenu er mor ddisylw ydyw '*ni wêl y teithiwr talog mono bron*'
- i'r twristiaid dim ond rhyw ddarn o lyn a hwnnw'n llyn bas
- ymateb i'r pysgotwr a chyfle i ddangos treiddgarwch e.e. darlun o'r dyn unig yn wynebu argyfwng y byd modern, athroniaeth y bardd yn cael ei awgrymu yn y gerdd
- yn y chwechawd mae'r bardd yn gweld y llyn fel lle nefolaidd – nid ei odidowgrwydd na'i ogoniant gweledol – gweld mai ei gysylltiadau a'i brofiadau yn ymwneud â'r llyn yw'r allwedd
- fel y mae'r geiriau '*dewin â dieflig hud*' yn ei awgrymu ni all y bardd esbonio beth sydd yn ei ddenu at y llyn, yn wir, nid yw'n ceisio esbonio gan fod y cwpled clo ond yn pwysleisio unwaith eto nad oes harddwch yn perthyn i'r llyn neu'r hyn sydd ar ei lan
- ei ddefnydd o'r mesur soned a'r newid yn dilyn yr '*ond*'
- disgrifir y pysgotwr sydd wedi dal diddordeb y bardd gyda'r ansoddair '*unig*' a cheir darlun ohono'n chwipio'r dŵr ac yna'r gyffelybiaeth ohono. Gellir cymryd y darlun hwn o'r pysgotwr fel darlun trosiadol o fywyd dyn yn y cyfnod modern
- modd mae'r llinellau hyn yn rhedeg i'w gilydd yn un frawddeg hir yn ychwanegu at yr ymdeimlad o argyfwng, un frawddeg yw'r chwechawd sy'n dangos ei agosatrwydd, y geiriau '*ond*' ac '*er*' yn allweddol, y gwrthgyferbyniad rhwng agwedd y teithiwr at y llyn a'r mynyddoedd a'r bardd, y rhestru moel yn y cwpled clo
- dywed y bardd wrthym mai pethau syml bywyd yn eu hanfod yw'r pethau gorau

'Sgriflen yn y Tywod

- cerdd o fyfyrddod ar lan llyn Clywedog gan ystyried mai olew oedd wrth wraidd Rhyfel y Gwlff
- ymateb a beirniadaeth Iwan Llwyd ar ysfa America i sicrhau cyflenwad olew ar draul bywydau pobl Irac yn gryf
- tlydni ymddangosiadol ond Chwefror yn chwerw
- gwahaniaeth rhwng y tymhorau yn pwysleisio'r pellter maith rhwng y ddwy wlad
- y bardd yn rhagfynegi'r dolur sydd i ddod i gymaint o deuluoedd oherwydd erchylltra rhyfel
- disgrifir rhyfel y Gwlff fel y rhyfel lloeren gyntaf, a daeth yn rhyfel byw
- cysyniad Americanaidd '*Duw o'n plaid*'
- cân yw hi, gwrthgyferbyniad rhwng oerni Cymru a gwerau Irac, oerfel rhyfel a gwres heddwch yn cael ei gyfosod, cyferbyniad rhwng '*du*' a '*gwyn*' yn creu naws anghysurus, elfen gref o goegni yn y gytgan, cyfres o ferfenwau, cyfeiriadaeth at '*Ar lan yr Iorddonen*', personoli yr oerfel yn '*gafael yn y bysedd grisial sy'n crogi o'r coed*', gellir dehongli'r gaeaf yma fel trosiad am ryfel, delwedd y pennill olaf o fyd ffilmiau, delwedd y cowboi '*there's gold in them hills*' sef yr olew
- condemnio rhyfel gan bwysleisio iddynt fynd i ryfel am fod olew yn Irac a'u bod am gadw eu gafael ar yr olew hwnnw
- mae'r hyn sydd ei angen i gadw holl beiriannau'r byd cyfalafol i droi yn fwy pwysig na'r hyn sydd ei angen i gadw dyn yn fyw
- arwyddocâd y teitl, er ein bod yn hoff o adael ein marc, nid yw ein marc yn barhaol

Mae modd i ymgeiswyr ennill marciau trwy gyfeirio at nodweddion perthnasol na nodwyd yn y cynllun marcio hwn. Dylid gwobrwyo pob ateb teilwng.

Cynllun Marcio Cwestiwn 2 – Barddoniaeth 30 am yr ymateb ysgrifenedig a 10 am safon yr iaith a'r arddull :

40 x 2 = 80 marc

Gradd	AA2 – Ymateb i Destun	AA2 – Ystod y Marciau (30)	AA3 - Ysgrifennu	AA3 – Ystod y Marciau (10)
A	<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth drylwyr ac eang am y cerddi • crynhoi ffeithiau perthnasol yn effeithiol, eu cymhwyso a'u cyflwyno'n gydlynus • cymharu a chroesgyfeirio effeithiol rhwng gweithiau'r beirdd a astudiwyd • arddangos dealltwriaeth dda o'r cysyniadau • dadansoddi a dehongli'n dda ystod o gerddi • datblygu ac ehangu ar syniadau'n drefnus a chydlynus • cyflwyno tystiolaeth drwy gyfeirio at gerddi penodol a defnyddio dyfyniadau'n effeithiol • dadansoddi arddull yn effeithiol a chyfeirio at y technegau a ddefnyddir gan y beirdd • defnyddio termau gwerthfawrogi barddoniaeth yn effeithiol 	24-30	<ul style="list-style-type: none"> • mynegi syniadau a dadleuon cymhleth yn glir a chroyw, mewn gwahanol sefyllfaoedd ac at wahanol ddibenion • rhoi sylw manwl i gywair, ffurf a chynulleidfa drwy amrywio'r arddull yn sensitif • saernio'r gwaith yn fwriadus er mwyn cyfleu cymhlethdod y pwnc • arddangos cyfoeth o adnoddau iaith • arddangos gafael sicr ar ramadeg a chystrawen 	8-10
B	<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth fanwl am y cerddi • crynhoi ffeithiau perthnasol a'u cyflwyno'n gydlynus • cymharu a chroesgyfeirio synhwyrol rhwng gweithiau'r beirdd a astudiwyd • arddangos dealltwriaeth eithaf da o'r cysyniadau • dadansoddi a dehongli'n synhwyrol ystod o gerddi • datblygu ac ehangu ar syniadau'n drefnus • cyfeirio at elfennau perthnasol yn y cerddi a defnyddio dyfyniadau addas a phwrpasol yn aml • dadansoddi arddull yn foddhaol a chyfeirio at y technegau a ddefnyddir gan y beirdd • defnyddio termau gwerthfawrogi barddoniaeth yn gyson 	20-23	<ul style="list-style-type: none"> • mynegi syniadau a dadleuon lled gymhleth yn glir a chroyw mewn gwahanol sefyllfaoedd ac at wahanol ddibenion • rhoi sylw manwl i gywair, ffurf a chynulleidfa drwy amrywio'r arddull • cynllunio'r gwaith yn ofalus er mwyn cyfleu cymhlethdod y pwnc • arddangos adnoddau iaith da • arddangos gafael gadarn ar ramadeg a chystrawen 	7

C	<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth am y cerddi gyda manylder ar adegau • crynhoi rhai ffeithiau perthnasol a'u cyflwyno'n gywir • cymharu a chroesgyfeirio rhwng gweithiau'r beirdd a astudiwyd • arddangos dealltwriaeth foddhaol o'r cysyniadau • dadansoddi a dehongli'r testun yn foddhaol • datblygu ac ehangu ar y prif syniadau'n drefnus • cyfeirio weithiau at elfennau perthnasol yn y cerddi a defnyddio dyfyniadau addas • trafod agweddau ar arddull y beirdd a chyfeirio at dechnegau a ddefnyddir • defnyddio termau gwerthfawrogi barddoniaeth yn eithaf cyson 	15-19	<ul style="list-style-type: none"> • mynegi syniadau a dadleuon yn glir mewn gwahanol sefyllfaoedd ac at wahanol ddibenion • rhoi sylw boddhaol i gywair, ffurf a chynulleidfa drwy amrywio'r arddull • cynllunio'r gwaith yn lled ofalus er mwyn cyfleu gwahanol agweddau ar y pwnc • arddangos amrywiaeth o adnoddau iaith • gafael foddhaol ar ramadeg a chystrawen 	5-6
D	<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth am gynnwys y cerddi • crynhoi rhai ffeithiau perthnasol • cymharu a chroesgyfeirio ychydig rhwng gweithiau'r beirdd • arddangos dealltwriaeth o'r cysyniadau • ymresymu a chyfeirio at rai elfennau penodol yn y cerddi • defnyddio ambell gyfeiriad penodol at gerddi a defnyddio dyfyniadau addas yn achlysurol • trafod rhai agweddau ar arddull y beirdd a chyfeirio at dechnegau a ddefnyddir • defnyddio rhai termau gwerthfawrogi barddoniaeth 	11-14	<ul style="list-style-type: none"> • defnyddio iaith yn briodol i fynegi syniadau a dadleuon uniongyrchol • dangos ymwybyddiaeth o drefn, dilyniant a chywair wrth gyflwyno gwaith • defnyddio ystod o eirfa a phatrymau addas • arddangos gafael resymol ar ramadeg a chystrawen 	4
E	<ul style="list-style-type: none"> • arddangos gwybodaeth fras am y cerddi • cyflwyno rhai ffeithiau perthnasol • ceisio cymharu gwaith beirdd â'i gilydd • arddangos dealltwriaeth o ambell gysyniad • dangos y tueddiad i ailadrodd cynnwys • arddangos ambell enghraifft o ddatblygu syniadau personol, arwynebol • defnyddio ambell i gyfeiriad penodol at gerddi a dyfynnu'n achlysurol iawn • ceisio trafod ambell agwedd ar arddull • defnyddio ambell derm gwerthfawrogi barddoniaeth 	6-10	<ul style="list-style-type: none"> • mynegi syniadau uniongyrchol a syml yn lled glir • dangos peth ymwybyddiaeth o drefn, dilyniant a chywair wrth gyflwyno gwaith • defnyddio ystod o eirfa a phatrymau addas • arddangos gafael resymol ar ramadeg a chystrawen 	2-3
U	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r ymgeiswyr hyn yn llwyddo i ddangos rhai o nodweddion cadarnhaol ymgeisydd gradd E yn unig. 	0-5	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r ymgeiswyr hyn yn llwyddo i ddangos rhai o nodweddion cadarnhaol ymgeisydd gradd E yn unig. 	0-1

CBAC
245 Rhodfa'r Gorllewin
Caerdydd CF5 2YX
Ffôn: 029 2026 5000
Ffacs: 029 2057 5994
E-bost: arholiadau@cbac.co.uk
gwefan: www.cbac.co.uk